

Доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (передумови стандартизації)

У статті схарактеризовано особливості професійної підготовки сучасного вчителя Нової української школи. Проаналізовано основні вектори оновлення змісту підготовки майбутніх учителів, що визначені у Концепції НУШ, Концепції розвитку педагогічної освіти, Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Серед компонентів оновлення освіти важливе місце має підготовка вчителя нової української школи, яка зазнає суттєвих змін. У Концепції Нової української школи підкреслено головну роль вчителя у процесах оновлення освіти, зацентровано увагу на підготовці умотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно.

Мета статті – визначити особливості підготовки сучасного вчителя, що відповідає запитам Нової української школи.

Методи дослідження – загальнонаукові методи: аналіз, узагальнення, систематизація та моделювання.

Методологічною основою дослідження є положення теорії пізнання; теорія компетентнісного підходу до навчання; теорія діяльності та теорія мотивації діяльності; теорія особистісно-орієнтованого навчання.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні особливостей підготовки сучасного вчителя; розкрито роль практичної підготовки майбутніх учителів, чинники професійної успішності майбутнього вчителя, важливість інноваційного типу мислення сучасного вчителя, готовність до інноваційної діяльності. Наголошено на важливості розвитку загальних та спеціальних компетентностей в умовах суб'єкт-орієнтованого підходу, що дозволяє якнайкраще розуміти свої індивідуальні особливості та проектувати власну траєкторію професійного розвитку.

Зроблено **висновок**, що заклади вищої освіти мають забезпечити відповідну професійну підготовку вчителя, використовуючи інноваційні методи та технології, розвинути інноваційний тип мислення та здатність до саморозвитку та саморегуляції, активізувати спрямованість на успішність професійної діяльності.

Ключові слова: майбутній вчитель, професійна підготовка, освітній процес, компетентність, педагогічна освіта.

Постановка проблеми. Підготовка освітянських кадрів суттєво впливає на становлення інтелектуальної еліти суспільства, її загальної культури та духовності. Саме вчитель відіграє ключову роль у формуванні соціального капіталу держави, її економічної та політичної конкурентоспроможності. Отож, нагальною потребою суспільства є оновлення підходів до підготовки вчителя як фахівця-професіонала, здатного до саморозвитку та постійного самовдосконалення, зі сформованими ціннісними та духовними пріоритетами. «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» задекларувала положення, що підготовка педагогічних кадрів є головним завданням модернізації освіти, пріоритетним принципом державної освітньої політики. Нові підходи до професійно-педагогічної освіти містять ряд перетворень, серед яких – створення умов для особистісного та професійного розвитку педагога [7].

Проблемою у досягненні ефективності педагогічної освіти є відсутність цілісності педагогічної підготовки майбутнього вчителя, яка б визначила пріоритетність практико-орієнтованого та особистісно-орієнтованого навчання, що забезпечить здатність успішно виконувати найрізноманітніші функції професійної діяльності, професійно й особистісно самовдосконалюватись.

У багатьох педагогічних ЗВО України здійснюється активне оновлення форм, методів і засобів організації освітнього процесу підготовки майбутніх учителів, що спрямовується на ефективне

оволодіння загальними та спеціальними компетентностями, досягнення результатів навчання, які дозволять якісно реалізувати функції майбутнього вчителя.

Мета статті – визначити особливості підготовки сучасного вчителя, що відповідає запитам Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовка майбутнього вчителя у закладі вищої освіти має виняткове значення для майбутнього педагогічної діяльності, отож науковці пропонують різноманітні шляхи її модернізації. Різні аспекти змісту, форм та методів професійної підготовки, розвитку провідних якостей та компетентностей майбутнього вчителя досліджувалась у роботах В. Андрущенко, Н. Бібік, В. Бондар, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, І. Зязюна, М. Євтуха, Л. Коваль, Н. Кузьміної, О. Матвієнко, Л. Петухова, О. Савченко, Н. Ничкало, Л. Хомич, Л. Хоружої та ін. У працях А. Алексюка, І. Богданової, Н. Гузій, О. Дубасенюк, А. Міненок, Л. Романишиної, Т. Скорик, М. Сметанського, Н. Терентьевої, Г. Товканець та інших проаналізовано різні аспекти розвитку, та вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів, становлення професійної успішності та самореалізації вчителя у професії.

Основні результати дослідження. Основними тенденціями сучасної професійної педагогічної освіти (В. Андрущенко, О. Дубасенюк, В. Луговий, Н. Ничкало) визначено демократичність, багато-профільність, багатоваріантність, різноманітність навчальних планів та програм, гуманістична та практична спрямованість, посилення інформатизації освітнього процесу, впровадження міжнародного досвіду та ідей інтеграції, професіоналізації й універсалізації. Провідною стає полікультурна парадигма освіти як духовно-інтелектуальна основа творчого (гуманітарного) мислення, та відкритість суспільства, гуманістичні цінності, формування особистості як суб'єкта культури, світоглядні, полікультурні орієнтації на творчість у практиці навчально-виховного процесу [1, 3-8].

Важливою характеристикою сучасного вчителя є інноваційний тип мислення. Формування особистості нового типу, яка володіє комплексом інноваційного мислення відбувається в процесі університетської освіти. Університет виступає одним із головних елементів триади «університетська освіта – уряд – виробництво» [4, 107]. Інноваційне освітнє середовище педагогічного університету ставить основним завданням формування вчителя нового типу, що виявляє спроможність до продукування педагогічних ідей та впровадження їх у практику освітнього процесу ЗЗСО.

Найважливішими аспектами інноваційної освітньої діяльності вчителя є такі: наповнення інноваційним змістом місії педагогічної діяльності в сучасних умовах, заснованої на знаннях; зміна вимог до якості її кінцевих результатів, характеру і засобів взаємодії суб'єктів освітнього процесу; ревізія смислів і цінностей інноваційної педагогічної діяльності, особливо в частині цінностей: цілей, відносин та засобів. Ціннісне ядро професійної діяльності складають такі цінності, як гуманістична спрямованість особистості, готовність до розробки та впровадження інновацій, професійна мобільність, обмін знаннями та інноваційними розробками, особиста відповідальність за якість кінцевих результатів професійної діяльності, активне партнерство, командна робота, прояв ініціатив у розробці інноваційних проєктів розвитку освітньої установи, готовність до розумного ризику, забезпечення готовності педагогічних кадрів до вибудовування ієрархії інноваційних цілей, забезпечення якості на рівні освітнього процесу, навчальної дисципліни, навчальної теми, навчального заняття в компетентнісному форматі [5, 108].

МОН України затверджено Концепцію розвитку педагогічної освіти (2018), Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020), які визначили пріоритети у реформуванні вищої педагогічної освіти.

Реформування освітньої галузі розпочалося із початкової освітньої ланки. «Концепція Нової української школи» (2016) стала дороговказом у перебудові початкової освіти. Серед чинників, що забезпечать якість початкової освіти особливу роль відіграє адекватна підготовки вчителя, що має характеризуватися фундаментальністю, багатоаспектністю та цілісністю.

Концепція Нової української школи акцентує увагу на підготовці умотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно; для вчителя створено освітній портал із методичними та дидактичними матеріалами; вказано на необхідність матеріальному стимулюванню вчителя, чим має опікуватися уряд, парламент та місцеві органи самоврядування; акцентовано на наданні академічної свободи вчителя, що передбачає можливість підготовки авторських навчальних програм, самостійного вибору підручників, методів, стратегії, способів і засобів навчання, активного вираження власної фахової думки [10].

Основні документи з реформування освіти вказують, що провідною ідеєю є оновлення як структури, так і форм організації освітнього процесу, насамперед через оновлення навчальних дисциплін. У центрі уваги має стати виховання такого випускника, який буде успішно й ефективно діяти в сучасному середовищі, забезпечувати конкурентоздатність освіти України на європейському і світовому освітньому просторі, відповідати вимогам професійного стандарту вчителя. Тому, насамперед, має бути оновлення змісту підготовки сучасного вчителя із врахуванням Професійного стандарту за професіями Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Акцентуємо увагу та компетентностях вчителя, які визначені у Стандарті: загальні – громадянська, соціальна, лідерська, культурна, підприємницька; та професійні компетентності: мовно-комунікативна, предметна, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-

етична, компетентність педагогічного партнерства; інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювальна, інноваційна, здатність до навчання впродовж життя.

У Стандарті визначено перелік трудових функцій та компетентності, які забезпечують реалізацію цих функцій:

1) функція «Застосування сучасних змісту освіти, методик і технологій» забезпечується мовно-комунікативною, предметною та інформаційно-цифровою компетентностями;

2) функція «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» – психологічною, емоційно-етичною та компетентністю педагогічного партнерства;

3) функція «Організація здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища» – здоров'язбережувальною, інклюзивною, проєктувальною компетентностями;

4) функція «Управління освітнім процесом» – прогностичною, організаційною та оцінювально-аналітичною компетентностями;

5) функція «Безперервний професійний розвиток» – інноваційною, рефлексивною компетентностями та здатністю до навчання впродовж життя [8].

Зважаючи на уніфікований підхід до компетентностей сучасного вчителя, вважаємо, що основними напрямками оновлення навчальних дисциплін має стати інтеграція освітніх компонентів, системність їх змісту, представлення змістових інтегрованих ліній; врахування найновітніших досягнень науки та техніки; науково обгрунтований та якісний відбір фахових та фундаментальних знань; застосування наскрізного принципу побудови навчальних планів, що передбачає створення інтегрованих навчальних курсів; передбачення можливостей різних модифікацій предметного змісту, залежно від регіонального спрямування, етнокультурного та соціокультурного середовища тощо.

Професійна підготовка майбутнього вчителя містить теоретичну та практичну складову, цикли освітніх компонентів загальної та професійної підготовки. Загальний та професійний цикли мають обов'язкові освітні компоненти та дисципліни вільного вибору, які формують індивідуальну освітню траєкторію майбутнього вчителя. Професійна підготовка у ЗВО має забезпечити здобувачів знаннями про подальшу професійну діяльність та компетентностями, необхідними для її успішного здійснення; сформувати здатність до педагогічної рефлексії як професійно важливої якості майбутнього вчителя, яка дозволить аналізувати та коректувати професійні дії вчителя, педагогічно доцільно вибудовувати педагогічну взаємодію; сформує гуманістично спрямований підхід майбутнього вчителя до педагогічної діяльності, розкриє його педагогічні здібності тощо.

Концепція розвитку педагогічної освіти акцентує увагу на безперервній педагогічній практиці як обов'язковій складовій освітнього процесу підготовки здобувача вищої або фахової передвищої освіти до педагогічної професії. Для виконання цього ключового завдання обсяг практичної підготовки має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських та 30 кредитів ЄКТС у межах магістерських програм. Зазначено, що за умов дуальної освіти чи практичної педагогічної діяльності практична підготовка може бути збільшена [6].

Практична підготовка майбутніх учителів ставить їх в умови реальної професійної діяльності. У процесі практики студенти не тільки виконують освітньо-виховні завдання, передбачені діючими інструктивними документами програми практики, а також проводять певну науково-дослідну роботу за завданням кафедр педагогіки, психології та методик викладання, виконують індивідуальні навчально-дослідні завдання, узагальнюють передовий педагогічний досвід, проводять педагогічні експерименти, здійснюють психолого-педагогічні спостереження за учнями. Результати педагогічної практики стають основою для написання бакалаврських та магістерських наукових проєктів, студентських наукових робіт. За час роботи в школі студенти допомагають класному керівникові у навчально-виховній роботі з учнями: перевіряють учнівські роботи, зошити і щоденники, підтримують зв'язки з батьками, приймають участь у репетиціях, пов'язаних з підготовкою до позакласних виховних заходів; готують дітей до участі в предметних та художніх олімпіадах; допомагають в оформленні класних куточків, випуску стіннівок; проводять з дітьми ігри, екскурсії, вечори, диспути тощо [2].

Практиканти набувають професійних компетентностей у процесі проведення виховних заходів з учнями та їхніми батьками, зосереджуючи увагу на компонентах взаємодії «вчитель – учень – батьки». Така роль для студента-практиканта є незвичною та новою, що посилює інтернальні якості його особистості, інтегрує навчальну та професійну діяльність, створює умови для самовизначення у майбутній професії.

Зазначимо, що у становленні професійності особистість проходить чотири етапи оволодіння професією: початковий рівень оволодіння професією (адаптація до неї, первинне засвоєння чинних норм, необхідних технологій тощо); рівень фахової майстерності (використання у своїй діяльності кращих зразків професійного досвіду, оволодіння прийомами індивідуального та особистісно-орієнтованого підходу до суб'єктів взаємодії); рівень самоактуалізації в професії (усвідомлення можливостей професії для розвитку особистості, саморозвиток за допомогою професії) та найвищий рівень – рівень творчості фахівця (особистісний творчий вклад, внесення авторських пропозицій щодо окремих завдань, прийомів, засобів, методів, форм організації процесу навчання, створення нових системнефективної взаємодії). На цьому рівні особистість досягає професійної успішності, її професіоналізм досягає вершин свого розвитку, а професійна діяльність перетворюється у творчу, рефлексивну та самодостатню [3, 10-11].

Слушною є позиція Т. Скорик щодо чинників становлення професійної успішності майбутнього вчителя: соціально-педагогічна спрямованість особистості, стійкий інтерес до педагогічної діяльності,

педагогічна компетентність, професійно значущі психо-фізіологічні властивості вчителя (педагогічні здібності, емоційний інтелект, працездатність), соціальний інтелект та найбільш значимі для вчительської праці soft skills (вміння полагоджувати конфлікти, працювати в команді, управляти своїм часом, розуміння важливості deadline) [5]. Зазначимо, що саме ці компоненти слугують основою для визначення технологій педагогічної освіти, змісту, методів, засобів та форм підготовки майбутнього вчителя.

Висновок. Отож, узагальнюючи особливості підготовки сучасного вчителя у закладах вищої освіти для Нової української школи, виокремимо основні характеристики цього процесу :

– оновлення освітніх програм підготовки вчителя у відповідності до виокремлених компетентностей Професійного стандарту вчителя закладу початкової освіти, вчителя закладу загальної середньої освіти;

– оновлення змісту, форм, методів і засобів організації освітнього процесу підготовки вчителя у напрямі введення інновацій, інтеграції, диверсифікації;

– посилення вектору академічної мобільності здобувачів педагогічної освіти, що уможливорює поліваріантність, альтернативність освітніх компонентів та розвиток полікультурної компетентності;

– поглиблення практико-орієнтованого та суб'єкт-орієнтованого навчання як необхідної умови забезпечення становлення професіоналізму майбутнього вчителя;

– акцентування на розвитку інноваційного мислення, компетентностях успішного вчителя як вчителя нового покоління К-суспільства.

Перспективними напрямками подальших досліджень вбачаємо окреслення предметно-орієнтованої підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти.

References

1. Дубасенюк О. А., Калініна Л. В., Антонова О. Є. Тенденції розвитку професійної педагогічної освіти. *Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку*. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. 220 с.
Dubaseniuk O. A., Kalinina L. V., Antonova O. Ye. (2006). Tendentsii rozvytku profesiinoi pedahohichnoi osvity. [Trends in the development of professional pedagogical education] Aktualni problemy profesiino-pedahohichnoi osvity ta stratehii rozvytku – Actual problems of vocational and pedagogical education and development strategy. Zhytomyr, Ukraine : Vyd-vo ZhDU.
2. Євтух М. Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти. *Вища освіта. Педагогічна і психологічні науки України*. 2012. Т. 5. С. 228-241.
Yevtukh, M. B. (2012). Priorytety profesiinoi pidhotovky vchytelia v systemi universytetskoï osvity. [Priorities of professional training of a teacher in the system of university education]. *Vyshcha osvita Pedahohichna i psykholohichni nauky Ukrainy – Higher Education. Pedagogical and psychological sciences of Ukraine*, 5, 228-241.
3. Євтух М. Б., Скорик Т. В. Акмеологічний підхід до становлення професійної успішності майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Випуск. 7 (163). С. 8-13.
Yevtukh M.B., Skoryk T.V. (2020). Akmeolohichni pidkhid do stanovlennia profesiinoi uspishnosti maibutnoho vchytelia. [Acmeological approach to future teacher's professional success formation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Seriya: Pedahohichni nauky – Bulletin of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colepium». Series: Pedagogical sciences*, 7 (163), 8-13.
4. Євтух М. Б., Терентьєва Н. О. Підготовка фахівців для Нової української школи як один з напрямів формування людини з новим типом мислення. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*, 2018. № 1. С. 104-107.
Ievtukh M.B., Terentieva N.O. (2018). Pidhotovka fakhivtsiv dlia Novoi ukrainskoï shkoly yak odyn z napriamiv formuvannia liudyny z novym typlom myslennia. [Training of specialists for a new Ukrainian school as one of the directions of forming a person with a new type of thinking]. *Naukova skarbnitsia osvity Donechchyny – Scientific Treasury of Education of Donetsk*, 1, 104-107.
5. Євтух, М., Яшник С. Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності. В кн.: *Вища освіта України: ризики, сподівання, успіхи*. Київ, 2015. С. 91-131.
Yevtukh, M., Yashnyk S. (2015). Innovatsiina spriamovanist pedahohichnoi diialnosti [Innovative focus of pedagogical activity]. In: *Vyshcha osvita Ukrainy: ryzyky, spodivannia, uspikhy – Higher Education of Ukraine: Risks, Hope, Successes*. Kyiv, Ukraine.
6. Концепція розвитку педагогічної освіти. 2018. URL : [https:// mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti](https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti)
Konceptsiya rozvitku pedagogichnoï osvity. (2018.) [The concept of development of pedagogical education]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
7. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 23 червня 2013 року № 344/2013. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
Pro Natsionalnu stratehiyu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 23 chervnia 2013 roku [On the national strategy of education in Ukraine for the period up to 2021: Decree of the President of Ukraine dated June 23, 2013 № 344/2013]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>

8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-po-profesiinym-standartam-za-profesiiami-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>, «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom mladshoho spetsialista)» [Professional standard under the profession «Teacher of the institution of general secondary education», «Teacher of elementary classes of the institution of general secondary education», «Teacher of elementary education (with a diploma of a junior specialist)». (2020). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-po>
9. Скорик Т. В. Сутність та структура професійної успішності майбутнього вчителя. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. Вип. 29 (2-2020). С. 352-361.
Skoryk, T. V. (2020). Sutnist ta struktura profesiinoy uspishnosti maibutnoho vchytelia. [Essence and future teacher's professional success]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka – Pedagogical Education: Theory and Practice*, 29 (2-2020), 352-361.
10. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Міністерство освіти і науки України. 2016. URL : <https://www.mon.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.df>
Nova ukrainska shkola (2016). [New Ukrainian School]. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Conceptual principles of secondary education reform. Ministry of Education and Science of Ukraine]. Retrieved from <https://www.mon.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.df>

Yevtukh M.

ORCID: 0000-0001-6116-4760

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Full member (academician) of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Chief Research Fellow at the Department
of History and Philosophy of Education of the Institute of Pedagogy
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

PARTICULARITIES OF TRAINING A MODERN TEACHER OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article characterizes the particularities of professional training of a modern teacher of the New Ukrainian School. The main vectors of updating the content of the future teachers' training, defined in the Concept of the New Ukrainian School, the Concept of development of pedagogical education, the Professional standard by professions «Primary school teacher of general secondary education institution», «Teacher of general secondary education institution», «Primary school teacher (with a diploma of a junior specialist)», are characterized. Among the components of education renewal, the training of the teachers of the new Ukrainian school, which is undergoing significant changes, takes an important place. The Concept of the New Ukrainian School emphasizes the main role of teachers in the process of education renewal, focuses on the training of the motivated teacher who has freedom of creativity and develops professionally.

The purpose of the article is to determine the features of a modern teacher's training that meets the demands of the New Ukrainian School.

Research methods – general scientific methods: analysis, generalization, systematization, and modeling.

The methodological basis of the study is the provisions of the cognitive theory; theory of competence approach to learning; activity theory and activity motivation theory; theory of personality-oriented learning.

The scientific novelty of the study is to determine the features of the modern teacher's training; the role of practical training of the future teachers, factors of the future teacher's professional success, the importance of the innovative type of the modern teacher's thinking, readiness for innovative activity are revealed. Emphasis is placed on the importance of developing general and special competences in a subject-oriented approach, which allows them to understand their individual characteristics better and design their own trajectory of professional development.

It is concluded that higher education institutions should provide appropriate professional training for teachers, using innovative methods and technologies, develop an innovative type of thinking and the ability to self-development and self-regulation, intensify the focus on professional success.

Key words: future teacher, professional training, educational process, competence, pedagogical education.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2021

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор О. К. Проніков